

2 Taganrog, 1879.

Ik heb in mijn jeugd religieuze vorming ontvangen en dito opvoeding – met kerkgezag, met evangelie- en psalmenlezing in de kerk, met ijverig ochtendlijk kerkbezoek, met verplicht helpen bij het altaar en klokkenluiden. En nu? Als ik nu terugdenk aan mijn kindertijd, dan ziet die er tamelijk somber uit; een geloof heb ik niet meer. Weet u, wanneer mijn broers en ik in de kerk het trio ‘Moge mijn gebed’ zongen, of ‘Des aartsengels stem’, keek iedereen vertederd en werden mijn ouders benijd, maar wij voelden ons in die tijd kleine dwangarbeiders. Ja, lieverd. R. begrijp ik, maar de kinderen aan wie hij les geeft, ken ik niet. Hun zielen zijn voor mij duisternis. Als daarin vreugde voorkomt, zijn ze gelukkiger dan mijn broers en ik, wier kindertijd lijden was.

Melichovo, 9 maart 1892 aan I.L. Leontjev-Sjtsjeglov

3 Taganrog, 15 juli 1879.

4

Ik ben geboren in een huis van Bolotov (dat zegt mijn moeder) of Gnoetov, naast V.N. Tretjakov, aan de Politsejskajastraat, in een bijgebouwtje op de binnenplaats. Dat huis is er waarschijnlijk niet meer.
Jalta, 11 mei 1902 aan P.F. Iordanov

Mijn grootvader was Oekraïner, lijfeigene; vóór de boerenbevrijding had hij zijn hele gezin vrijgekocht, dus ook mijn vader. Mijn vader zat in de handel.
Bogimovo, 14 augustus 1891 aan Augustin Vrzal

4 Geboortehuis, tegenwoordig gerestaureerd en museum.
5 Oespenski Sobor, de kerk waar Tsjechov op 27 januari 1860 gedoopt werd.
6, 7 De beide ouders, 8 juli 1872.
8 De familie van vaderskant, met in het midden gezinshoofd grootvader Jegor Michailovitsj.

5

6

7

8

10

Taganrog, een rond het midden van de 19e eeuw bloeiende handelsstad en belangrijkste overslagplaats voor de Donets, de Don en de Wolga, verloor vanaf 1870 aan economische betekenis door de verzanding van de haven en de toenemende concurrentie van Rostov aan de Don (spoorweg). Door deze afname werd ook de handel in koloniale waren, waarin Tsjechovs vader werkte, getroffen.

9, 10 Straatbeeld van Taganrog.

11 De eerste familiefoto, 1874. Staand, van links naar rechts: de zoons Ivan, Anton, Nikolaj en Aleksandr, daarnaast oom Mitrofan Jegorovitsj; zittend: zoon Michail, dochter Maria, ook Masja genoemd, de beide ouders en tante Ljoedmila met haar zoon Georgi.

9

11

Kinderen zijn heilig en puur. Zelfs bij schurken en krokodillen hebben ze engelenstatus. Wij volwassenen mogen in iedere goot gaan liggen, als we hen maar omringen met een sfeer die bij hun status past. Je kunt in hun bijzijn niet ongestraft vuilbekken, het personeel beledigen of kwaad tegen N.A. zeggen: ‘Sodemieter jij maar op! Ik hou je niet tegen!’ Je mag ze niet tot speelbal van je eigen stemming maken: ze de ene keer teder kussen, de andere keer woest tegen ze stampvoeten. Je kunt beter helemaal geen liefde voor ze voelen dan despotische liefde. Haat is veel eerlijker dan de liefde van Nasreddin, die zijn vurig geliefde Perzen de

ene keer tot satrapen bevordert, de andere keer op palen spietst. Mag ik je eraan herinneren dat despotisme en leugens je moeder van haar jeugd hebben beroofd. Despotisme en leugens hebben onze kindertijd zo vergald dat het misselijk en bang maakt eraan te denken. Denk aan de ontzetting en de walging die we destijds voelden wanneer vader aan het eten een rel schopte omdat de soep te zout was of moeder uitschold voor stom wijf. Vader kan zich dat allemaal nog steeds niet vergeven...

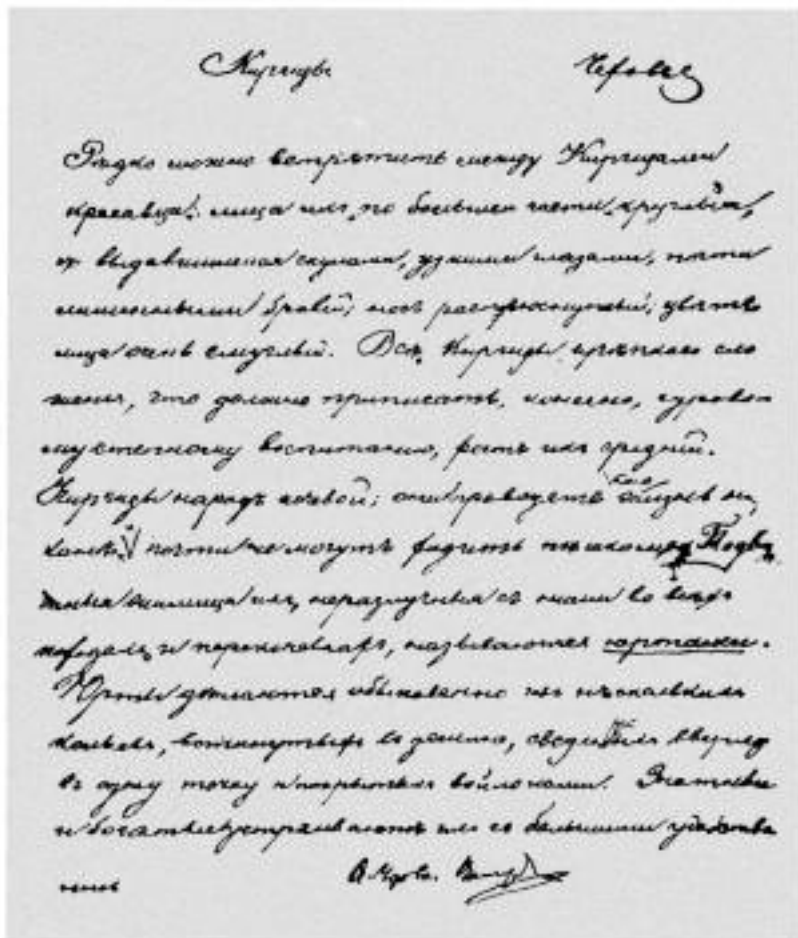
Moskou, 2 januari 1889 aan Aleksandr Pavlovitsj Tsjechov

12

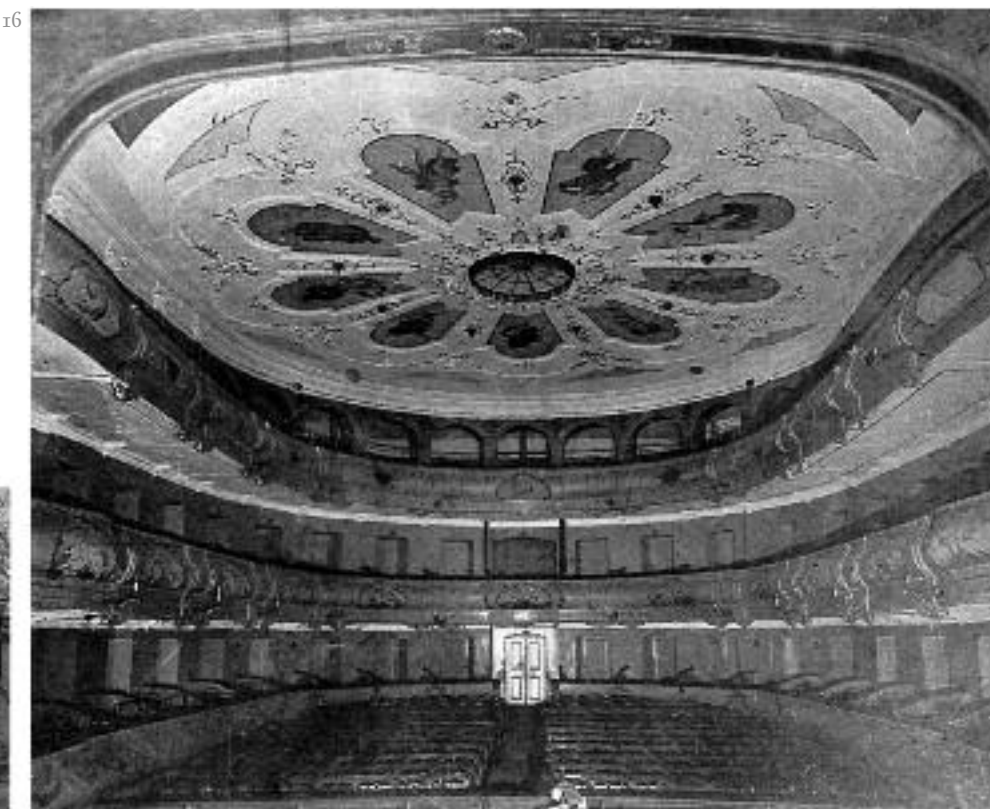
13

14

15

16

17

Onderwijsinstellingen in Taganrog

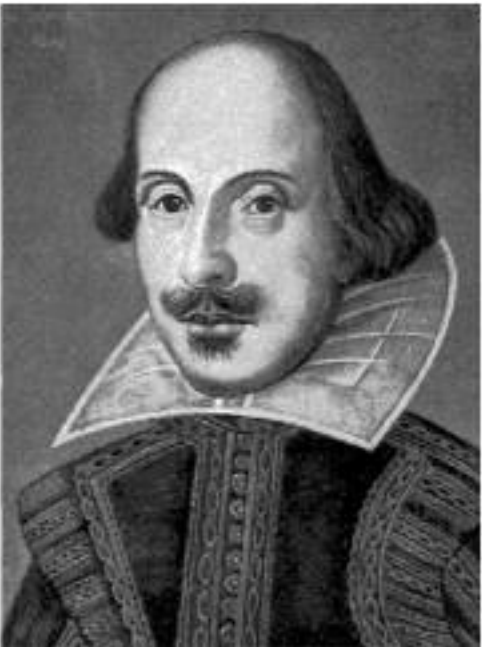
- 12 Het stedelijk jongensgymnasium, dat Tsjechov van 1868 tot 1879 bezocht.
- 13 Kerk van de Heilige Mitrofan, waar Tsjechovs vader dirigent was van het kerkkoor.
- 14 Het opstel De Kirgiezen, winter 1875-1876.
- 15 De stadsschouwburg.
- 16 De grote zaal van de stadsschouwburg.
- 17 De stedelijke bibliotheek van Taganrog.

18

19

20

21

22

23

24

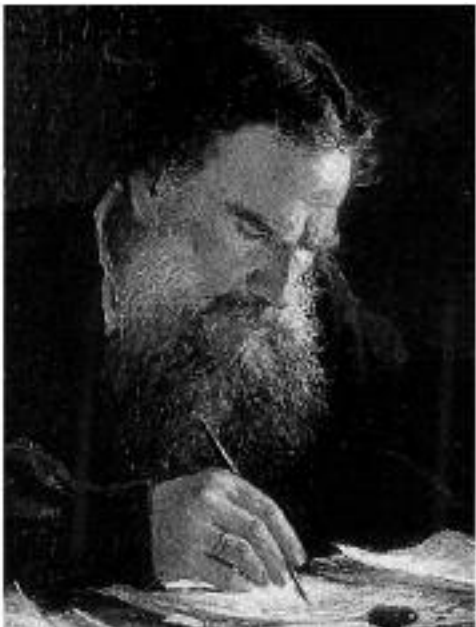
25

Leermeesters

- 18 Epictetus
- 19 Marcus Aurelius
- 20 Shakespeare
- 21 Goethe
- 22 Molière
- 23 Cervantes
- 24 Homer
- 25 Lope de Vega

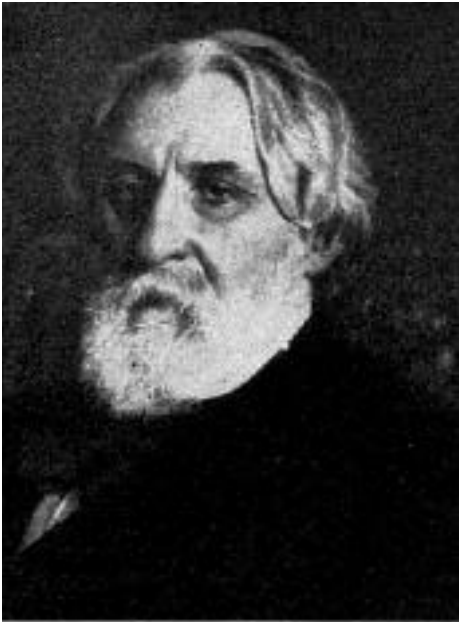
26

27

28

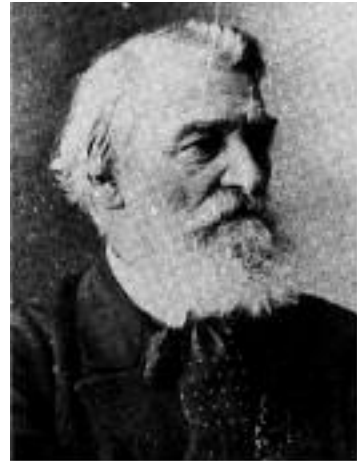
29

30

31

32

33

- 26 Aleksandr Poesjkin
- 27 Lev Tolstoj
- 28 Nikolaj Gogol
- 29 Ivan Toergenjev
- 30 Michail Lermontov
- 31 Ivan Gontsjarov
- 32 Dmitri Grigorovitsj
- 33 Nikolaj Leskov

34

35

36

Taganrog rond 1875

34 De Stenen Trappen.

35 Petrovskaja Oelitsa, de hoofdstraat van de stad.

36 De haven.

117

118

119

123

124

125

129

130

131

120

121

122

126

127

128

132

133

134

135

136

Sint-Petersburg, rond 1885

- 135 De Nevski Prospekt.
- 136 Restaurant Palkin.
- 137 I.Je. Repin: Op de Nevski, 1887.
- 138 V.M. Vasnetsov: Bij het verlaten van 'Dominique', 1874.
- 139 I.Je. Repin: In 'Dominique', 1887.

137

138

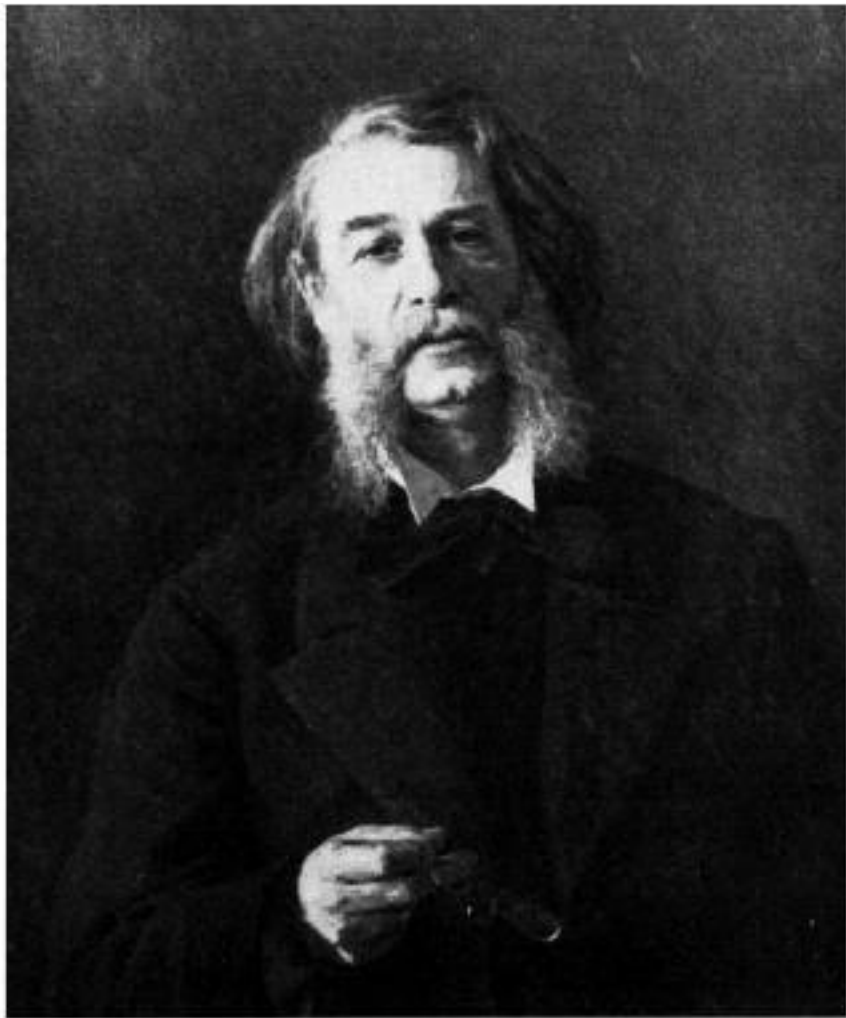
139

‘Generaals’ van het literaire leven van Sint-Petersburg

- 140 Ja.P. Polonski, dichter.
- 141 D.V. Grigorovitsj, schrijver, romancier.
- 142 V.P. Boerenin, criticus bij Novoje vremja.
- 143 A.S. Soevorin, publicist, uitgever van de krant Novoje Vremja, en van 1887 tot 1899 uitgever van Tsjechov.

140

141

142

Ik stond versteld van de ontvangst die me door de Petersburgers werd bereid. Soevorin, Grigorovitsj, Boerenin... alles nodigde me uit en zong mijn lof... en ik werd er naar van dat ik zo achteloos en slordig had geschreven. Had ik geweten dat ik zó gelezen werd, dan had ik niet zo op bestelling geschreven...
Dus onthoud het: je wordt gelezen... Ik heb kennisgemaakt met Bilibin. Dat is een heel fatsoenlijke kerel, die ik indien nodig volkomen kan vertrouwen. Over twee, drie jaar zal hij in de Petersburgse krantenwereld een belangrijke rol spelen. Te eindigen met een redacteurschap van Novosti of Novoje vremja. De juiste man dus...

Moskou, 4 januari 1886 aan Aleksandr Pavlovitsj Tsjechov

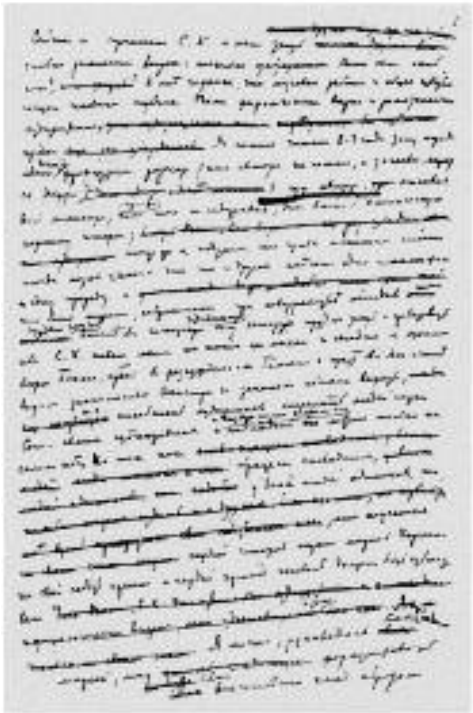
143

144

- 144 F.O. Sjechtel: omslagillustratie voor Bonte verhalen, 1886.
- 145 Kladversie van een brief van Tsjechov aan D.V. Grigorovitsj, 28 maart 1886.
- 146 D.V. Grigorovitsj, rond 1880.

Grigorovitsj bevestigde in een brief van 25 maart 1886 Tsjechovs ‘werkelijke talent – een talent dat u ver uitheft boven de kring van literatoren van de nieuwe generatie. [... Ik weet zeker] dat u geroepen bent enkele voortreffelijke, echte kunstwerken te schrijven. [... Eén zo’n werk zal] honderd maal hoger gewaardeerd worden dan honderd prachtige verhalen die op verschillende momenten over de kranten zijn rondgestrooid.’ Grigorovitsj drong er bij Tsjechov op aan in het vervolg af te zien van een pseudoniem.

145

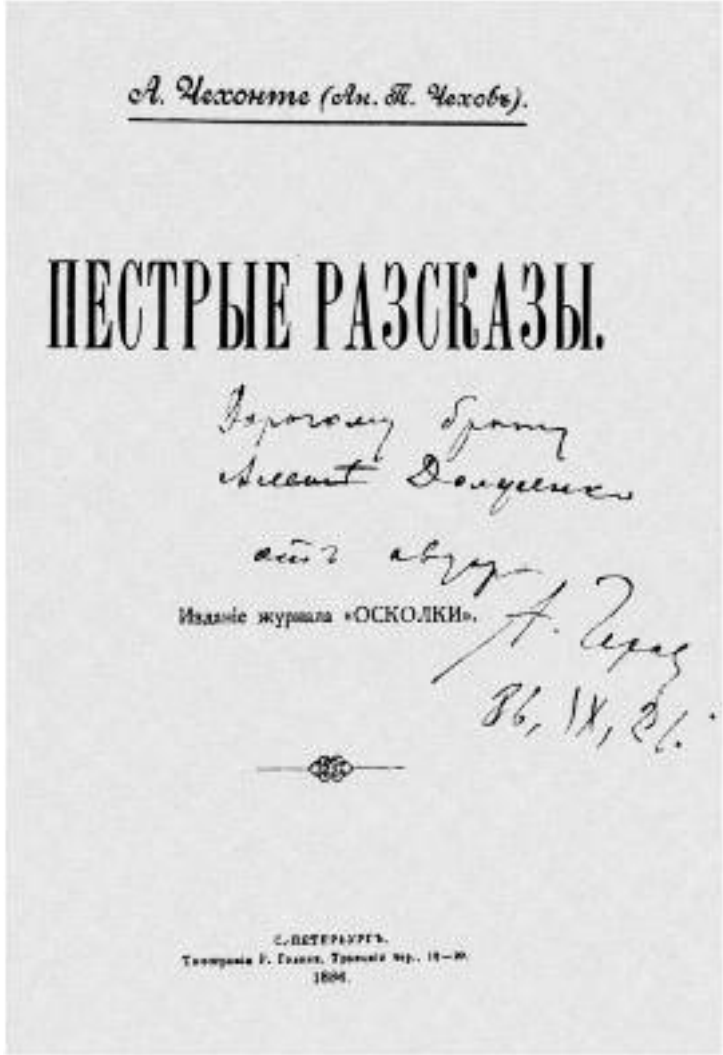
Uw brief heeft me als de bliksem getroffen. Ik moest bijna huilen, geraakte in grote opwinding en voel nu dat hij een diep spoor heeft achtergelaten in mijn ziel. Als ik een gave heb die ik hoor te respecteren, dan heb ik dat, het berouwt me tegenover de zuiverheid van uw hart, tot op heden niet gedaan. Tot nu toe stond ik tegenover mijn literaire werk uiterst lichtzinnig, slordig, achteloos. Ik kan me niet één verhaal herinneren waaraan ik meer dan een etmaal heb gewerkt, en ‘De jager’, die u zo goed vond,

146

heb ik in het zwemhok geschreven! Zoals reporters hun verslagjes over branden schrijven, zo schreef ik mijn verhalen. Mijn boek bevat me helemaal niet. Het is een ratjetoe, een ordeloos samenraapsel van studentenschrijfseltjes, gekortwiekt door de censuur en door redacteurs van humoristische uitgaven. Ik geloof dat velen die het lezen teleurgesteld zullen raken. Had ik geweten dat ik gelezen word en dat u op mij let, dan had ik dat boek nooit laten drukken.

Moskou, 28 maart 1886, aan D.V. Grigorovitsj

147

149

Het tweede boek: Bonte verhalen, uitgegeven door het tijdschrift Oskolki, Sint-Petersburg, 1886.

- 147 Titelpagina van de bundel.
- 148 N.A. Lejkin, uitgever van het boek.
- 149 V.V. Bilibin, redacteur van het boek.
- 150 Aankondiging van het boek in de Oskolki.

Onschuldige woorden, uitgegeven door de krant Svertsjok, Moskou 1887.

- 151,152 Omslag en titelpagina van de bundel.
 - 153 I.I. Levitan, rond 1885.
- Opdracht: 'Voor mijn dierbare A. Tsjechov. I. Levitan'.

148

150

151

152

153

Het is trouwens geen onverdeeld genoeg een groot schrijver te zijn. Ten eerste is het een naargeestig leven... Je werkt van de ochtend tot de avond, maar het heeft weinig nut... Geld – een habbekrats. Ik weet niet hoe Zola en Sjtsjedrin het doen, maar ik zit in de kolendamp en de kou... Sigaretten krijg ik nog steeds alleen op feestdagen. Onmogelijke sigaretten! Stijf, vochtig, worstvormig. Voordat ik er een opsteek, doe ik de lamp aan, daarboven droog ik eerst de sigaret en daarna rook ik pas; de lamp verspreidt rook en roet, de sigaret knistert en verkleurt en ik brand mijn vingers... je zou je gewoon voor je kop schieten!

Geld heb ik, nogmaals, minder dan talent voor poëzie. Pas op 1 oktober begin ik te verdienen, tot dan moet ik bedelen en lenen... Ik werk, om met Sergej te spreken, heussj verssjrikkelijk hard! Ik schrijf een toneelstuk voor Korsj (hm!), een novelle voor de Roesskaja mysl, verhalen voor Nov. vr., Peterb. gaz., Oskolki, Boedilnik en overige organen. Ik schrijf veel en lang, en ik schiet als een bezetene heen en weer: ik begin aan het ene voordat ik het andere af heb... Mijn doktersuithangbord laat ik voorlopig niet ophangen, en toch moet ik patiënten behandelen... Brr! Ik ben bang voor de tyfus.

Moskou, 21 september 1886 aan M.V. Kiseljova

1 Melichovo, 1892, gefotografeerd in Tsjechovs werkkamer door Aleksandr op dezelfde dag als afb. 338 en 339. Uitsnede uit onderstaande foto (dezelfde personen als afb. 339):

2 Taganrog, 1879. Tsjechov op 15 juni, de dag van zijn diploma-uitreiking. Foto: S.S. Isakovitsj.

3 Taganrog. Uit een ansichtkaartenreeks, eind 19^e eeuw. Linksboven: ‘Taganrog. Nr. 24’, daaronder: ‘Totaalaanzicht’. Taganrog wordt aan drie zijden door water omgeven, vandaar de (Tataarse) naam ‘Waterhoorn’ – tagani rog. Karl Baedekers *Rußland. Handbuch für Reisende*, Leipzig 1912, over Taganrog: ‘Taganrog (Bahnrest.; Gasth.: Jewrópa, Bes. O. Hawich, Petrowskaja 57, 40 Z. zu 1.20-5½ R.; M., 1-6 Uhr, ¾-1¼ R.; Iswoschtschik vom Bahnhof in die Stadt 40, zum Hafen 60 Kop.), freundliche Hafenstadt am Asowschen Meer, mit 66.000 Einwohnern. Vom Bahnhof l., dann r. durch die Petrowskaja, die Hauptstraße der Stadt. An ihr l. der Stadtgarten; vor dem (12 Min.) Eingang ein Bronzestandbild Peters d. Gr., von Antokolskij (1903). Weiterhin l. das Tschchow-Museum (der Schriftsteller A.P. Tschchow, 1860-1904, stammte aus Taganrog). An dem rechts abzweigenden Warwazijewskij Pereulok l. das griech. Kloster; gegenüber das Bronzestandbild Alexanders I., von Martos (1830). An der Petrowskaja folgt l. das Bezirksgericht; an der nächsten l. Querstraße, dem Dworzowy Per., l. das (20 Min.

vom Peterdenkmal) kaiserliche Schloß, in dem das Sterbezimmer Alexanders I. (1825) gezeigt wird. 8 Min. südl. vom Schloß ein Leuchtturm und, unterhalb, der Haven.’

4 Het geboortehuis, gefotografeerd door Ramin Molai voor de film Anton Tsjechov – een leven van Sohrab Saleess, 1983. Het huisje stond op een perceel van 35 vierkante meter en bestond uit een vestibule, keuken en vier kleine vertrekken (salon – 9m², eetkamer, kinderkamer en ouderslaapkamer) en werd in 1933 in gebruik genomen als museum; de tentoongestelde werken – borduurwerk van Tsjechovs moeder, door zijn vader geschilderde ikonen – zijn deels geschonken door Masja Tsjechova.

5 Oespenski Sobor. Naar een 19^e-eeuwse foto, thans tentoongesteld in het geboortehuis.

8 De familie van vaderskant. Staand, van links: Jevgenia Jakovlevna – zijn moeder, Pavel Jegoritsj – zijn vader, diens broer Mitrofan Jegoritsj; zittend: grootmoeder Jefrosinja Jemeljanovna, grootvader Jegor Michajlovitsj en Ljoedmila Pavlovna, de vrouw van M.Je. Tsjechov. Taganrog, vroege jaren 1870.

11 Eerste familiefoto, gemaakt door S.S. Isakovitsj, Taganrog 1874.

12 Uit een eind 19^e-eeuwse ansichtkaartenserie van de stad Taganrog,

13 Naar een foto uit die tijd, thans tentoongesteld in het geboortehuis, Taganrog.

14 ‘De Kirgiezen’, schoolopstel van Tsjechov en een van de eerste eigenhandig door hem geschreven stukken die bewaard zijn gebleven, uit de winter 1875/1876. De tekst luidt: ‘De Kirgiezen. Zelden kan men onder de Kirgiezen een knap voorkomen aantreffen; hun gezichten zijn meestal rond, met uitstekende jukbeenderen en spleetogen, bijna zonder wenkbrauwen; de neus is plat, de gelaatskleur zeer gebruind. Alle Kirgiezen zijn stevig gebouwd, wat natuurlijk moet toegeschreven aan de ruwe opvoeding in de steppe; hun postuur is gemiddeld. De Kirgiezen zijn een nomadenvolk; zij brengen hun hele leven te paard door en kunnen bijna niet lopen. Hun verplaatsbare behuizingen, onafscheidelijk op

al hun reizen en zwerftochten, heten joerten. Joerten worden gewoonlijk gemaakt van enkele staken, die in de aarde gestoken worden, bovenaan tot één punt samengebracht en bedekt met stukken vilt. De voornamen en rijken richten ze zeer gierlijk in.’

15,16 Het stadstheater, ansichtkaart van eind 19e eeuw, voor de oudere gymnasiasten een magische trekpleister. Tsjechov zag hier een breed scala aan voorstellingen: klassiekers, vaudeville, operette (*La belle Hélène*) en leerde hier de latere regisseur en toneelspeler N.N. Solovtsov, aan wie *De beer* is opgedragen, kennen.

17 De stadsbibliotheek, foto uit het eind van de 19e eeuw. Tsjechov leende aanvankelijk reisverslagen, zoals *Het fregat Pallada* van Gontsjarov, dat hij nog vele jaren later aanbeval als geschikte lectuur voor kinderen; Harriet Beecher-Stowe, Cervantes, Toergenev; de antieke klassiekers las hij in Russische vertaling, zoals blijkt uit bewijsstukken van de bibliotheek. In de jaren 1890 beijverde Tsjechov zich voor uitbreiding van de bibliotheekcollectie van Taganrog. Zijn correspondentie met P.F. Iordanov, de latere burgemeester van de stad, draait vrijwel uitsluitend om aanwinsten voor de stadsbibliotheek.

18-25 Schrijvers uit de klassieke canon van de wereldliteratuur, die tijdens de lessen aan het gymnasium – bij de vakken Grieks, Latijn, Duits en Frans – behandeld werden, en wier werk Tsjechov ook later bleef lezen. De Meditatie van Marcus Aurelius las Tsjechov in de Russische vertaling van L. Oeroesov, verschenen in 1882 in Toela; in zijn exemplaar zijn talloze aantekeningen in potlood terug te vinden. Zie ook het verhaal Een vervelende geschiedenis waarin de oude professor moppert over het niveau van de jongere generaties: ‘Ze laten zich graag beïnvloeden door moderne schrijvers, ook door de mindere, maar staan volkomen onverschillig tegenover klassieken als Shakespeare, Marcus Aurelius, Epictetus of Pascal; dat onvermogen om het grote van het kleine te onderscheiden verraadt bovenal hun onpraktische kijk op het leven.’

26 Aleksandr Sergejevitsj Poesjkin. Portret door V.A. Troponin, 1827. Olieverf op linnen, Tretjakovgalerij, Moskou.

27 Lev Nikolajevitsj Tolstoj. Portret door N.N. Ge, 1884. Olieverf op linnen, 95 x 71 cm. Tretjakovgalerij, Moskou.

28 Nikolaj Vasiljevitsj Gogol. Portret door F. Moller, 1841. Olieverf op linnen, Tretjakovgalerij, Moskou.

29 Ivan Sergejevitsj Toergenev. Portret door I.Je. Repin, 1874. Olieverf op linnen, Tretjakovgalerij, Moskou.

30 Michail Joerjevitsj Lermontov. Portret door P. Zabolotsjki, 1837. Olieverf op linnen, Tretjakovgalerij, Moskou.

31 Ivan Ivanovitsj Gontsjarov. Portret door I.N. Kramskoj, 1874. Olieverf op linnen, 114 x 94 cm. Tretjakovgalerij, Moskou.

32 Dmitri Vasiljevitsj Grigorovitsj. Naar een foto, midden jaren 1880.

33 Nikolaj Semjonovitsj Leskov. Portret door V.A. Serov, 1894. Olieverf op linnen, 64 x 55 cm. Tretjakovgalerij, Moskou.

39 ‘Groeten uit Moskou’, 19^e-eeuwse ansichtkaart met de bezienswaardigheden van de stad: het Kremlin, het Rode Plein, en het ‘Tsarenkanon’, het grootste kanon ter wereld, waarmee echter nooit een schot is afgevuurd.

40 Onderschrift in Tsjechovs handschrift bij een brief van Nikolaj aan Aleksandr, juli 1875. In het Russisch: Ik wens, verder in het Latijn: je het beste en grootste.

41 Het voormalige huis van Tsjechovs vader aan de Kontorskaja in Taganrog. Foto uit later tijd, vermoedelijk jaren 1950.

42 Het einddiploma van 15 juni 1879. Volgens de Russische normering – met een 5 als hoogste cijfer; in de eerste kolom het jaargemiddelde, in de tweede de eindexamenresultaten. Hier alleen de examencijfers:

Godsdienst	Uitmunten (5)
Russische taal en literatuur	Goed (4)
Logica	Goed (4)
Latijn	Voldoende (3)
Grieks	Goed (4)
Fysica en mathematische geografie	Voldoende (3)

Wiskunde	Voldoende (3)
Natuurkunde	Voldoende (3)
Geschiedenis	Goed (4)
Aardrijkskunde	Goed (4)
Duitse taal	Goed (4)
Franse taal	Goed (4)

43 Moskou, 1882. Foto: N. Poesjkarjov, Moskou. Uitsnede, zie ook afb. 70.

44 Moskou. Het Kremlin met de kade van de Moskva. Foto van omstreeks de eeuwwisseling, uit een album van Uitgeverij I.P. Gavrilov, Moskou, 1899.

45, 46, 47 Privéfoto’s, rond 1900, uit het familie-album van boekhandel en Uitgeverij M.O. Wolff.

48 Het Poesjkin-standbeeld in Moskou, Tverskoj-boulevard, ‘auf einem Granitsockel das Bronzestandbild des Dichters, nach Opekuschins Modell, 1880 enthüllt’ (Baedeker). Foto uit de jaren 1880.

49 De Tverskaja, ‘die über 3 Werst lange, eine der Hauptstraßen Moskaus, mit z. T. glänzenden Läden’ (Baedeker). Ansichtkaartenreeks, eind 19^e eeuw.

50, 51 Troebnaja Plosjtsjad aan de ring van de Moskouse boulevards, tussen de Petrovski en Rozjdestvenski Boulevard. Tsjechov heeft dit plein in zijn vroege humoresken meerdere keren beschreven. Afb. 51: zicht over het plein richting Tsvetnoj Boulevard, waar de bloemenmarkt was. Links op de voorgrond het restaurant Hermitage, iets verder daarachter het circus Solomonski.

55 Pavel Jegorovitsj, Tjechovs vader, was in Moskou een tijdlang zonder werk, voor hij bij de koopman I.Je. Gavrilov – waar ook zijn neef M.M. Tsjechov werkte – als kantoorbediende aan de slag ging. Toen Tsjechov naar Moskou kwam, woonde zijn vader niet meer bij het gezin, maar bij zijn werkgever in de wijk Zamoskvoretsje.

56 Tsjechovs moeder. Foto van V. Tsjechovski, Moskou, jaren 1890.

57 Moskou, 1881/1882. Foto: M. Nastjoekov.

60 Tsjechov en zijn medestudenten, alle drie

abituriënt van het gymnasium in Taganrog en gedurende hun studie enige tijd kostganger bij Tsjechov thuis. Van links af: D.T. Saveljev, Anton Tsjechov, V.I. Zemboelaton en N.I. Korobov – aan wie de vroege kleine roman *Laatbloei* is opgedragen. De foto is gedateerd in Tsjechovs handschrift: ‘1885’.

63 Tsjechovs studentenkaart. De tekst luidt: ‘Kaart die recht geeft op het bijwonen van hoorcolleges aan de medische faculteit van de Keizerlijke Universiteit van Moskou voor tweedejaars student Anton Tsjechov, betreffende het eerste semester van het studiejaar 1880-81. Uitgereikt 1880 (handtekening). De inspecteur (handtekening). Nr. 21.’ Daaronder de handtekening van Tsjechov.

64 Moskou, 1881-1882. Foto: M. Nastjoekov. Op dezelfde dag genomen als afb. 57 en 79.

65 De eerste publicatie. Volledige pagina uit de *Strekoza* (‘De libel’) van 9 maart 1880, met de rubriek ‘Archief van de Strekoza’ waarin de ‘brief’ verscheen. In dezelfde uitgave van de *Strekoza* verscheen ook de humoreske *Wat komt men het vaakst tegen in romans, novellen etc.*, het ‘niemendalletje van 10, 15 regels’ waar Tsjechov in zijn brief van 19 januari op doelt.

66 Na het ontvangen van zijn eerste honorarium, Moskou, 1880. Foto: N. Nazimov.

67 ‘De landeigenaar Stepan Vladimirovitsj N.’, tijdens het opstellen van zijn brief. Tekening van Nikolaj, begin jaren 1880.

68 Antosja Tsjechonte en Nikolaj Tsjechov in Moskou, 1881/1882. Foto van R. Tile. Bij de voeten van de tekenaar de map met de initialen: ‘N.Tsj.’

69 ‘Redactieoverleg bij de Boedilnik’, rond 1882, door M.M. Tsjemodanov-Lilin. Staand, tweede van links: Tsjechov; uiterst rechts, in de deuropening: Tsjechovs vriend ‘Giljaj’ – de feuilletonschrijver V.A. Giljarovski.

70 Moskou, 1882. Foto: N. Poesjkarjov.

71 Kunstenaarsvrouwen. Vormgeving van de pagina: Nikolaj. Bladzijde uit het reeds gezette boek, dat bewaard wordt in het Tsjechov Museum in Moskou.

72 Tekst: ‘Van drukkerij N. Kodi. Verzoek. Heb de eer het Moskous censuurcomité nederig te verzoeken om toestemming voor het in drukproef voorleggen van het boek “Een schelmenstreek” van A. Tsjechonte met tekeningen van N.P. Tsjechov, een boek dat mede teksten zal bevatten die reeds eerder in verschillende gecensureerde uitgaven zijn gedrukt. De teksten die nog niet gedrukt waren, zullen in manuscript worden verschaft. Het boek zal bestaan uit 5-7 vellen druks. Voor dhr. Kodi – K. Jachontov. 30 Juni 1882.’

73 Activiteitenoverzicht van het Moskous censuurcomité, 30 juni 1882. De passage met betrekking tot Tsjechov staat onder 2: ‘Verzoek van drukkerij Kodi om toestemming voor het boek “Een schelmenstreek” van A. Tsjechonte, met tekeningen, aangeboden in drukproef. Beslissing: verleend en formulier uitreiken op naam van censor Fjodorov.’

74 ‘De koningin van het bal’, tekening van Nikolaj voor de bundel Een schelmenstreek, 1882.

75 ‘De Tatjanadag in Moskou’, 1882, in de Boedilnik (‘De wekker’) van januari 1882. Deze dag – 12 januari – is ook de stichtingsdag van de universiteit van Moskou en wordt door de Moskouse academici uitgebreid gevierd. Handtekening linksonder: N. Tsjechov, daarnaast in drukletters: IN DE ‘HERMITAGE’.

76 Portret van Anton Tsjechov. Begin jaren 1880, olieverf op linnen. Tsjechov Museum, Moskou.

77 Anton en Nikolaj. Moskou, 1884. Vroeg voorbeeld van Russische retoucheerkunst, nog ten tijde van Tsjechovs leven: wie de derde persoon (links) was, is niet meer te achterhalen.

78 N.A. Lejkin, uitgever van de Oskolki, St.-Petersburg. Titelpagina van de Oskolki nr. 16 van 14 april 1890. Tekening van M.M. Dalkevitsj, met als titel: ‘In de werkkamer van de redacteur’. De tekst onder de tekening: ‘Redacteur N.A. Lejkin (tegen bezoeker): Wat is er van uw dienst? Bezoeker (op gekrenkte toon): Mag ik weten op grond waarvan u zich verstout heeft een karikatuur van mij af te beelden? Lejkin: Wat is daar krenkend aan? U moet me juist dankbaar zijn... Als het zo uitkwam, zou ik van mezelf ook een karikatuur plaatsen.

Maar u moet me verontschuldigen, ik heb geen tijd, ik moet een verhaal schrijven voor het nummer van morgen, en het is niet goed voor de machine om stil te staan...’

79 Moskou, 1881-1882. Foto: N. Nastjoekov, op dezelfde dag genomen als afb. 57 en 64.

84 Brief van N.A. Lejkin van 16 november 1885. Het PS luidt: ‘De censor heeft uw verhaal “De toezichthouder” afgekeurd voor druk. Wat hij er liberaal aan vond – ik begrijp het niet. We hebben het verhaal in tweede instantie bij het censuurcomité aangeboden. Indien ze het daar ook afkeuren, stuur ik u de drukproef van het verhaal terug...’ De toezichthouder was de eerste titel van het verhaal Wachtmeester Prisjibejev.

85 De humoreske Salon de variété, met de tekening van Nikolaj, verscheen op 4 oktober 1881 in het Moskouse tijdschrift Zritel (‘De kijker’).

87 Armoede, olieverf op linnen, detail. Tsjechovs neef Michail, de zoon van Aleksandr, herinnert zich hoe hij eens, tijdens een bezoek aan zijn oom in Jalta, toen die niet thuis was diens slaapkamer in sloop: ‘Boven zijn bed hing een groot olieverfschilderij, gemaakt door zijn broer, de schilder Nikolaj. Het stelde een arme naaister voor, met een gekweld, uitgeput gelaat, de hand hangend langs haar knie. Haar naaiwerk was op de grond gevallen. In haar treurige, bijna huilende gezicht herkende ik mijn moeder.’

89 Het doktersdiploma. Vertaling: ‘Door de KEIZERLIJKE Raad van de Universiteit van Moskou is gegeven aan de geneesheer Anton Tsjechov dit getuigenis dat hij, na de nodige examinering aan de Medische faculteit, bij besluit van de Universiteitsraad d.d. 15 september dezes is bevestigd in de rang van district-arts. Gegeven te Moskou. 15 november 1884.’ [Handtekeningen].

90 Aan de geplande – maar niet voltooide – dissertatie heeft Tsjechov hard gewerkt: het moest een geschiedenis van de Russische gezondheidszorg worden. Op zijn omvangrijke voorbereidende werk kwam hij begin 1890, bij de voorbereiding van zijn reis naar Sachalin, terug. De titelpagina, met de beide jaartallen, in het handschrift van Tsjechov.

91 Moskou, 1884. Foto: G. Troenov, zie ook afb. 88.

92 Verhalen van Melpomene, Moskou 1884. Op-lage 1200 exemplaren.

93 Opdracht: ‘Voor mijn geachte collega Pavel Grigorjevitsj Rozanov, die meer dan eens de zoetheid van het auteurschap heeft geproefd, ter herinnering aan de auteur, A.P. Tsjechov. 84.VII.18.’

94 De stad Voskresensk, tegenwoordig Istra, in het gouvernement Moskou, district Zvenigorod, ongeveer 60 km ten noordwesten van Moskou, ‘mit (1893) 1724 Einw., war ursprünglich ein Dorf, welches der Patriarch Nikon (dessen Grab sich hier befindet) wegen seiner schönen Lage für das Woskressenskische Kloster kaufte, das er 1656 nach dem Plane des Heiligen Grabes zu Jerusalem erbauen ließ, und das von vielen Wallfahrern besucht wird. Hier ließ Peter d. Gr. 20. Juni 1698 durch Gordon die Strelitzen vernichten’ (Meyers Konversations-Lexikon, 1897).

In Voskresensk werkte Tsjechovs broer Ivan sinds 1879 als onderwijzer; de familie bracht er enkele jaren achtereen de zomervakantie door en Tsjechov hield er van 1881 tot 1884 praktijk in het plaatselijke zemstvo-ziekenhuis, dat geleid werd door dr. P.A. Arhangelski – zie afb. 96.

95 Dr. S.P. Oespenski, hoofddarts in het zemstvo-ziekenhuis in Zvenigorod, die Tsjechov gedurende de zomer vna 1884 een tijdlang vervang. Foto uit de jaren 1880.

97 Foto uit de jaren 1880. Collectie Roger Viollet, Parijs.

98 Moskou, Theaterplein. ‘Het Keizerlijke Grote Theater (Imperatorski Bolsjoj Teatr) aan het Theaterplein, in 1824 geopend, beschikt over het grootste toneel van de wereld (lengte van de avant-scène: 21 meter). Wat betreft capaciteit wordt het enkel overtroffen door Teatro di San Carlo in Napels; het biedt plaats aan 4000 toeschouwers. Opera en ballet. (Geen toneelstukken.) Indrukwekkende zaal. Mooie kroonluchters. Aangezien de keizerlijke loge en die van de generaal-gouverneur zich aan de linkerzijde bevinden, als gevolg waarvan de acteurs en actrices hun gezicht zo veel als mogelijk in die

richting wenden, en de luidst klinkende instrumenten als de pauken, trompetten en trombones rechts gepositioneerd zijn, zoekt men het liefst een baignoire of zaalstoel aan de linkerkant van de zaal: loges vanaf nr. 4, zaalstoel niet verder dan rij 7-8. Het Keizerlijke Kleine Theater (Imperatorski Maly Teatr) is gelegen tegenover het Grote Theater. Bijna 1000 toeschouwers. Dramatische toneelstukken in het Russisch. Mag de beste toneelspelers van Rusland tot zijn leden rekenen. Aangezien de akoestiek zeer slecht is, is het raadzaam op een van de eerste twee rijen te gaan zitten; loges zo dicht bij het toneel als mogelijk.’ (Gids voor Moskou en omgeving, Moskou 1882).

99 M.N. Jermolova, 1880, in haar rol van Jevlalia in Aleksandr Ostrovski’s stuk Slaven. Aan haar, die in het Maly Theater allerlei grote rollen speelde (Jeanne d’Arc, Ophelia, Lady Macbeth), had Tsjechov zijn eerste dramatische werk Platonov te lezen gegeven, maar de grote tragedie-spielster had het stuk afgewezen, zoals Tsjechovs broer Michail zich herinnert.

100 Platonov, (ook wel ‘Het stuk zonder titel’ of ‘Vaderloosheid’) is het eerste grote dramatische werk. De eerste aanzet tot het stuk stamt nog uit de tijd in Taganrog, en Tsjechov deed gedurende de vroege jaren 1880 meermaals een poging het in dramatisch opzicht onpraktische stuk, dat tweemaal zo lang was als een normaal avondvullend toneelstuk, tot een respectabele speelduur terug te brengen. Na de afwijzing van het stuk door M.N. Jermolova gaf Tsjechov zijn werk eraan op.

101 I.I. Levitan: Portret van A. Tsjechov, vroege jaren 1880, olieverf op papier. Tsjechov Museum, Moskou. Een van de zeer zeldzame portretstudies van Isaak Levitan, de grootste Russische landschapschilder van de tweede helft 19^e eeuw. Tsjechov ontmoette hem via Nikolaj aan het begin van de jaren 1880 in Moskou; tot aan Levitans dood in 1900 onderhielden de beide kunstenaars een intensieve vriendschap. Tsjechov in 1891 vanuit Parijs aan zijn familie: ‘Ik was op een schilderijtentoonstelling (Salon) en heb de helft niet gezien dankzij mijn bijziendheid. Overigens zijn Russische schilders veel serieuzer dan Franse. Vergeleken met de landschapschilders die ik hier gisteren heb gezien is Levitan een koning.’

Levitan in juni 1891 aan Tsjechov: ‘In de afgelopen dagen, toen het prettig thuiszitten was, heb ik nog eens aandachtig je “Bonte verhalen” en “In de schemering” gelezen, en je trof me als landschapschilder. Ik heb het niet over de massa zeer interessante gedachten, maar de landschappen zijn het toppunt van volmaakt-hed, bijvoorbeeld in het verhaal “Geluk” de verbluffende beelden van de steppe, de grafheuvels, de schapen. Gisteren heb ik dat verhaal voorgelezen aan Sofja Petrovna en Lika, en beiden waren verrukt. Merk je wel hoe grootmoedig ik ben, ik lees jouw verhalen voor aan Lika en ben in verrukking! Dat is nog eens echte deugdzaamheid!’

102 Moskou, 1885. Foto: Je. Ovtsjarenko. Foto met opdracht aan I.I. Levitan.

104 Nikolaj Tsjechov: Babkino, rond 1885. Aquarel, Tsjechov Museum, Jalta.

106 N.P. Tsjechov: Meisje op weg naar een rendez-vous, rond 1885.

107 M.V. Kiseljova, foto van D.M. Asikritov, Moskou, jaren 1880.

108 Portret van de schrijver, aan het eind van het handgeschreven, 16 pagina’s tellende kinderboek voor Sasja en Serjozja Kiseljov; dit ‘portret’, dat onmiskenbaar overeenkomsten vertoont met de Tsjechov uit latere jaren, is vaak gereproduceerd als ‘Tsjechovs zelfportret’. In werkelijkheid gaat het hier, net als bij de andere tekeningen in het boekje, om knipsels uit kranten en humoristische tijdschriften uit die periode, en die een tamelijk nauwkeurige datering van het boek mogelijk maken: tussen 9 en 16 oktober 1886. Op 9 oktober verscheen de laatste voor de illustraties gebruikte uitgave van het tijdschrift Svetsjok (‘De krekkel’); de bedankbrief van A.S. Kiseljov aan Tsjechov, waarin het cadeau genoemd wordt, is van 16 oktober 1886. Het Portret van de schrijver komt uit hetzelfde nummer van de Svetsjok van 9 oktober en is een karikatuur van de schrijver P.D. Boborykin – uit de reeks ‘Galerie van beroemde tijdgenoten’; Tsjechov tekende alleen voor het onderschrift.

110 I.I. Levitan: Langs de rivier. Visser in een boot, vroege of midden jaren 1880, tekening, potlood op papier.

112 I.I. Levitan: De rivier de Istra, 1885-1886. Olieverf op linnen, 15,2 x 24,2 cm, schets voor het gelijknamige, grotere schilderij dat Levitan aan Tsjechov schonk en zijn leven lang – zowel in Moskou als in Melichovo (zie afb. 339, bovenaan) als later in Jalta – in Tsjechovs werkkamer hing. In Jalta wordt het thans tentoongesteld en als zodanig kon het hier niet worden afgebeeld. Bij de brief: ‘Ma-Pa’ – Masja Tsjechova; ‘de valsemunter’ – de hond van de familie Kiseljov.

115 Sint-Petersburg, 1889. Foto: Vezenberg & Co.

116 L.O. Pasternak: De Petrus-en-Paulusvesting, ets uit de jaren 1890. Reproductie naar een door Pasternak geïllustreerde uitgave van L.N. Tolstoj’s roman Opstanding, Berlijn, uitgeverij Neva, zonder jaartal (vroege jaren 1920). Leonid Pasternak maakte in 1889 een tekening bij Tsjechovs eenakter Zwanenzang (Kalchas), die in hetzelfde jaar verscheen in het tijdschrift Artist.

117-134 Anton Tsjechov, 1879-1890. 117 Taganrog, 1879, zie ook afb. 2 118-120 Moskou, 1881/1882, zie afb. 57, 64, 79 121 Moskou, 1881/1882, zie afb. 68 122 Zie afb. 101 123 Moskou, 1884, zie afb. 77 124 Zie afb. 215 125 Moskou, 1884, zie afb. 91 126 Moskou, 1885, zie afb. 102 127 Sint-Petersburg, 1888, zie afb. 159 128 Feodosia, 1888, zie afb. 173 129 Sint-Petersburg, 1889, zie afb. 115 130 Moskou, 1888, zie afb. 186 131 Sint-Petersburg, 1889, zie afb. 204 132 Sint-Petersburg, 1889, zie afb. 223 133 Moskou, 1890, zie afb. 225 134 Sachalin, 1890, zie afb. 277

135 Sint-Petersburg, de Nevski Prospekt, de voornaamste winkelstraat van de oude hoofdstad, 55 meter breed en 4,5 kilometer lang. Naar een ansichtkaart van rond 1910. Karl Baedeker, 1912, over het Petersburgse stadsleven: ‘Es kann sich an Lebhaftigkeit mit dem der übrigen europäischen Hauptstädte nicht messen, nur an Sonn- und Feiertagen herrscht etwas mehr Bewegung. Auffallend sind besonders die rasch dahinrollenden Wagen, die der vornehmen Welt mit prächtigen Trabern bespannt; die Hofkutschen sind